

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 12 (Eylül/ September 2023), s. 1505-1517.
Geliş Tarihi-Received: 14.08.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 31.08.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1343162

Ahmet Remzi Yüreğir ile Ferit Celal Güven'in Serbest Cumhuriyet Fırkası Tartışmaları

Debates between Ahmet Remzi Yüreğir and Ferit Celal Güven on the Free Republican Party

Aslı Emine ÇOMU*

Öz

Cumhuriyetin yedinci yılında kurulan ve kısa bir dönem varlığını devam ettiren Serbest Cumhuriyet Fırkası, iktidarda olan mevcut Cumhuriyet Halk Fırkası karşıtı bir politika izlemesi nedeniyle doğal olarak hükümet ve onu temsil eden Başvekil İsmet İnönü karşıtı bir politika benimseyerek Türkiye Cumhuriyeti'nin muhalefet tarihinde önemli bir iz bırakmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın teşvik ve desteğiyle kurulduğu iddialarının bir yansıması olarak Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunun, başlangıçta demokrasi adına hoşgörü ve memnuniyetle karşılandığı gözlemlense de zaman geçtikçe ve eleştirilerine karşılık buldukça partinin politikasının sertleştiği ve giderek baskıcı bir bakış açısına yakın durduğu gözlemlenmiştir. İlerleyen süreçte partinin ulusal basında karşılanış biçiminin yerelde de benzerlikler gösterdiği, basının hükümet yanlısı ve karşıtı şeklinde kısa süre içinde konsolide olduğu ve yerel ilişkilere ve çıkarlara uygun olarak şekillendiği izlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, ulusal düzeyde ele alınmış ancak Türk basın tarihi içinde önemli bir yayıncılık geçmişi ve geleneği olan Yeni Adana ve Türk Sözü gazetelerinde henüz incelenmemiş bir konuyu aydınlatmaya çalışmaktır. Buna ek olarak da yerelde ele alınış biçimiyle ulusala yansımasının karşılaştırılmasına olanak sağlayacak verileri ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Remzi Yüreğir, Ferit Celal Güven, Türk basın tarihi, Türk Sözü Gazetesi, Yeni Adana Gazetesi.

Abstract

The Free Republican Party, which was founded in the seventh year of the Turkish Republic and continued its existence for a short period of time, adopted a policy against the government that was formed by the Republican People's Party and its representative İsmet İnönü. Due to its valiant effort, the party naturally left an important mark in the opposition history of the Republic. It was observed that the establishment of the Free Republican Party was welcomed with tolerance and contentment in the name democracy in association with the claims that the party was founded with the encouragement and support of President Mustafa Kemal Pasha. However, with time, as its criticism was met, the party hardened its line and embraced a more authoritarian ideology. In the following process, it became clear that the national approach to the party showed similarities at the local level since the press consolidated itself as pro-government or anti-government and was shaped in accordance with

* Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Adana/Türkiye, e-posta: aslicomu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9346-7475.

local relations and interests. The aim of this study is to try to illuminate a subject that has been discussed at the national level but has not yet been examined in the newspapers published in Adana, Yeni Adana and Türk Sözü, which had an important publishing history and tradition in Turkish press history. In addition, it will reveal the data that will allow the comparison of the way it is handled at the local and its reflection on the national levels.

Keywords: Ahmet Remzi Yüreğir, Ferit Celal Güven, Turkish press history, Türk Sözü newspaper, Yeni Adana newspaper.

Giriş

1930 senesine gelindiğinde içinde Mustafa Kemal Paşa'nın yakın silah arkadaşları olan Kazım Karabekir ile Ali Fuat Cebesoy Paşaların da dahil olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalefet girişimi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının¹ kapatılmasının üzerinden beş yıl geçmiştir (Avşar, 1998, s. 36) Cumhuriyetin ilanı, saltanat ve hilafetin kaldırılması, eğitim-öğretim ile kılık kıyafet alanında yapılan düzenlemelere karşı direnç gösteren ve ortaya çıkan güçlü bir muhalefetin varlığı her geçen gün kendini göstermektedir (Bıçak, 2021, s. 155). Takrir-i Sükûn Kanunu ile İstiklal Mahkemeleri Kanunu'nun toplumda bıraktığı izler henüz tam anlamıyla silinememiş hatta daha da derinleşmiştir. Ekonomik sıkıntılar eşliğinde başlayan ve giderek artan halkın hoşnutsuzluğu, ciddi yolsuzluk ve suistimal iddialarıyla birleşmiş; İsmet Paşa hükümetinin tek parti iktidarının denetimsizliği ve dilden dile dolaşan otoriter bir rejim söylentileri açıkça dile getirilmektedir (Ekici, 2017, s. 260). Bu durum Cumhurbaşkanı ve Cumhuriyet Halk Fırkası Kurucu Başkanı Mustafa Kemal Paşa'yı endişelendirerek işlerin yolunda gitmediğinin bilinci içinde çareler aramaya sevk etmiştir. Özellikle ekonomik problemlerin halk üzerinde yarattığı güçlüklerin ve memnuniyetsizliğin bir şekilde tek bir yönde toplanmaması adına da ciddi bir adımın atılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Weiker, 1973, s. 58). Bunun yanında ülkenin uluslararası imajının da düzeltilmesi ve otoriter olarak nitelenen bu siyasi yapıdan çıkılması için de böyle bir adımın atılması gerekmiştir (Okyar, 2014, s. 65). Bu açıdan Cumhuriyet Halk Fırkasının yönetiminde icraatlarını sürdüren Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin, asgari ölçüde de olsa eleştirilebilmesi ve böylece hiç olmazsa aldığı karar ve uygulamaların takip edildiği hatta denetlenebileceği duygu ve düşüncesinin yerleşmesi ve kurumsallaşması adına, yeni siyasi denemelere ve tecrübelerle devam etme gerekliliği doğmuştur. Bunun için Mustafa Kemal Paşa uzun zamandır tanıdığı ve kendisine bağlılığını defalarca tecrübe ettiği kişileri gecikmeksizin değerlendirmeye başlamıştır. Ona göre bağlılık tek başına yeterli değildir; aynı zamanda mevcut iktidarı ve yöneticilerini tanıyan ama daha çok muhalefet edebilme potansiyeline sahip kişilerin muhalefet partisinin başında olmaları gerekmektedir (Avşar, 1998, s. 50-51).

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş ve teşkilatlanmasının Adana basınına yansımaları tartışılacak olan bu çalışmanın ortaya çıkmasında Milli Kütüphane ve Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan gazete arşivleri birleştirilmiş ve incelenen konuyu kapsayacak biçimde belgeler bir araya getirilmiştir. Çalışmanın esası, Yeni Adana gazetesi sahibi ve başmuharriri Ahmet Remzi Yüreğir ile yine diğer bir yayın organı Türk Sözü sahibi ve başmuharriri Ferit Celal Güven'in hem politik tercihlerinin hem de çıkar ilişkilerinin muhaliflik üzerinde ne denli bir basın-yayın tecrübesi yarattığının ortaya konmasıdır. Ayrıca milli mücadele içinde yan yana birlikte savaşmış, hatta birlikte gazete çıkarmış silah arkadaşlarının, yine muhaliflik üzerinden nerelere savrulduğunun ortaya konulmasıdır. Çalışmanın vardığı ana sonuç ise başlangıçta Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasına dair bilgi, haber ve yorumların İstanbul gazetelerine yansıyan şekliyle ve Ankara'da mevcut hususi

¹ Parti varlığını 17 Kasım 1924 ve 2 Haziran 1925 tarihleri arasında sürdürmüştür.

kaynaklara dayanan bir ekseninde ele alındığı; fakat ilerleyen günlerde iç siyasi çekişmelere ve çıkarılara uygun bir seyirde gittiği üzerine olmuştur. Çalışma bu tartışmaları temel alarak Adana üzerinden Serbest Cumhuriyet Fırkasının ülkede yarattığı yeni siyasi atmosferi yansıtmayı amaçlamaktadır.

1. Serbest Cumhuriyet Fırkasının Kuruluşu

1930 senesinin yaz aylarında Yalova'da yaz tatilini geçirmekte olan Mustafa Kemal Paşa yakın arkadaşlarından bir olan Fethi Bey'in (Okyar) Fransa'dan gelmesinden sonra kendisiyle Yalova'da buluşmuş ve Fethi Bey'e muhalif bir fırka kurması yönünde telkin ve teklifte bulunarak, her türlü teşvik ve desteği vereceğini beyan etmiştir. Bu niyetini "Memlekette muhalif bir fırka teşkil etmek lazımdır. Böyle bir fırka vücuda gelirse Meclis'te münakaşa daha serbest olur. Mesela, siz böyle bir fırkanın başına geçerseniz bildiklerinizi serbestçe Meclis'te söylersiniz; bu suretle tatbikatta görülen birçok hataların önü alınmış olur." diyerek açıkça ortaya koymuştur (Okyar, 2014, s. 102). Gazetecilerin yoğun ilgi gösterdiği bu görüşmelere İsmet Paşa da kısmen dahil olmuştur. Uzun görüşmeler sonucunda inkılaplara sadık kalmak ve ölçülü bir muhalif çizgi sürdürmek şartıyla Fethi Bey 23 Temmuz 1930 tarihinde partiyi kurmakla görevlendirilmiştir (Öz, 2019, s. 65-66) Yeni partinin halka duyurulması ise Gazi Paşa ile Fethi Bey'in basına yansıyan mektuplarıyla gerçekleşmiştir. 9 Ağustos'ta yayımlanan mektubunda Fethi Bey, "...tam ve hakiki cumhuriyetçi ve bütün manasıyla laik ve fakat Cumhuriyet Halk Fırkasının mali ve iktisadi ve dahili ve harici siyasetlerinin birçok noktalarına muarız bulunan ayrı bir fırka ile siyasi mücadeleye sahnesine atılmak arzusundayım." sözleriyle Mustafa Kemal Paşa'dan onay beklemiştir. İki gün sonra Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği cevapta ise Fethi Bey'in çabasını iyi niyetle karşıladığını ve siyasi mücadeleye girmesini desteklediğini ifade etmiştir (Öz, 2019, s. 68-70). Bunun üzerine Fethi Bey, kendisine tevdi edilen Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulma dilekçesini, 12 Ağustos 1930'da İstanbul Valiliği'ne gönderdiği bir telgrafla resmileştirir. Telgrafta, "Serbest Cumhuriyet namı altında bir fırka teşkil ediyorum. Merkezi Ankara'dadır. Program postadadır. Cemiyetler Kanunu mucibince tescilini rica ederim." denilmektedir (Yetkin, 2004, s. 54). Valilikten hemen Emniyet Müdürlüğüne havale edilen telgrafla Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın tescil işlemleri tamamlanır ve ertesi günün ilmühaber Fethi Bey'e verilmek üzere Yalova Kaymakamlığı'na gönderilir. Böylece yeni fırka hukuki bir varlık olarak siyasal yaşama katılmış olur (Yetkin, 2004, s. 54).

İlk başta Cumhuriyet Halk Fırkasından ayrılacak 70 milletvekilinin Serbest Cumhuriyet Fırkasına dahil olması kararlaştırılmışken bu sayı beklenenden çok daha düşük olarak 14'te kalmıştır (Avşar, 1998, s. 62). Fırka Umumi Reisi olan Fethi Bey'in yanında yeni partiye kurucu olarak katılan Ahmet Ağaoğlu vardır. Bunun yanında bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından Fırka Umumi Kâtibi olarak Nuri (Conker) Bey seçilmiş ve paşanın kız kardeşi Makbule Hanım da partiye katılmıştır (Ağaoğlu, 1969, s. 14). Bunun yanında partiye kendi istekleri dışında katılanlar arasında Ankara Milletvekili Tahsin (Uzer) Bey, Aydın Milletvekili Doktor Reşit Galip, Ankara milletvekili Talat (Sönmez) Bey ve Şebinkarahisar milletvekili Mehmet Emin (Yurdakul) Bey yer almaktadır (Avşar, 1998, s. 62-63).

Partinin resmi olarak kuruluşundan hemen sonra hazırlanan 11 maddelik parti programına göre parti kendini milliyetçi, laik ve cumhuriyetçi çizgide konumlandırmış ve hükümetin uyguladığı ekonomik ve mali hatalara eleştirel bir bakış geliştirmiştir. Vergi gelirlerinin özellikle demiryolu yatırımlarına aktarılması en başta gelen eleştiri konusu olmuştur. Programın baskın ekonomik yapısı yabancı yatırımlarda da kendini göstermiş ve ülkeye daha fazla yabancı sermaye çekmek için önerilerde bulunulmuştur. Komşularla daha yakın ekonomik ilişkiler içine girilmesi teşvik edilirken bunun yanında ulaşım

maliyetlerinin de düşürülmesi özellikle öne çıkarılmıştır. Ekonomiyle alakalı maddelerin yanında tek dereceli seçimlerin desteklenmesi ve kadınlara seçilme hakkının verilmesi de programa dahil edilmiştir (Emrence, 2018, s. 78-81).

Parti ilk şubesini İstanbul'da açmış ve çalışmalarına buradan devam etmiştir. Özellikle ekonomik sıkıntılar altında zorluk yaşayan ve tek parti yönetiminden memnuniyetsizlik duyan halkın heyecanla yaklaştığı parti Türk siyasi hayatına bir hareket getirmiştir (Naskali, 2015, s. 100-101). Fırkanın en büyük destekçileri arasına İstanbul valisi Haydar Bey de katılmış ve propagandaların şiddeti artmıştır (Naskali, 2015, s. 86). Bu durum daha sonra yaşanacak hareketli günlerin başlangıcı olarak kabul edilecektir.

2. Adana Basın Tarihi İçinde Yeni Adana ve Türk Sözü Gazeteleri

Adana basın hayatı vilayetin resmi ve ilk gazetesi niteliğindeki Seyhan'la başlamıştır. İlk sayısı 5 Mart 1873'te yayımlanan gazete, İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen 37 yıl boyunca da varlığını devam etmeyi başarmıştır. Seyhan gazetesinden sonra Osmanlıca, Ermenice ve Türkçe olmak üzere Millî Mücadele yıllarına kadar birçok gazete yayın hayatına dahil olmuştur. Bunların önde gelenleri ise 1908 yılında yayımlanmaya başlayan Teceddüt, İtidal ve Yaşasın Ordu gazeteleridir. 1909 yılında ise bu gazetelerin arasına Çingirak, Çukurova, Duman, Anadolu, Rehber-i İtidal ve Şimşek katılmıştır (Değirmenci, 2019, s. 27, 31-34). Makalenin ana inceleme konusu olan gazetelerden Yeni Adana ise 1918'de ilk sayısını yayımlarken Türk Sözü ise Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 1924'te çıkmaya başlamıştır (Değirmenci, 2019, s. 37, 60).

Erken Cumhuriyet Dönemi Adana basın tarihinde iz bırakan iki gazete olarak kabul edilen gazetelerden Yeni Adana, Adana'nın Birinci Dünya Savaşı sonrası işgali ile ilk önce "Adana" ismiyle yayımlanmış ve Millî Mücadelede üstlendiği aktif görevle de önemli bir yer edinmiştir. Gazetenin sahibi ve sorumlu müdürü olan Ahmet Remzi Yüreğir, Adana doğumlu olup Adana Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Millî Mücadele döneminde Kayseri'de Adana Müdafaa-i Hukuk teşkilatını kurmuştur. Gazetenin ilk başyazarı olan Avni Doğan ise Millî Mücadele dönemlerinde kaymakamlık yapmış ve Kurtuluş Savaşı döneminde silahlı direnişe katkı sağlamıştır (İslam, 1995, s. 14-17). Yüreğir ve Doğan'ın yayın iznini alarak 25 Aralık 1918'de ilk sayısını çıkarttıkları Yeni Adana gazetesi, sonrasında bünyelerine aldıkları ve başmuharrir olarak görev verdikleri Ferit Celal Güven'le daha da güçlenerek kurtuluş yılları mücadeleleriyle başlayıp Türk yönetiminin kurulmasıyla devam eden süreçte önemli bir yer edinmişlerdir. Yakın zamana kadar varlığını devam ettiren gazete dünya basın tarihi içinde müstesna bir yer edinmiştir (İslam, 1995, s. 9-10).

Türk Sözü ise Millî Mücadelenin kazanılması ve Cumhuriyetin ilanı sonrası Adana basın tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Yeni Adana ile yollarını 1923'te ayıran Ferit Celal Güven'in sahip olduğu Türk Sözü ilk sayısını 1 Ocak 1924'te yayımlamıştır. Ferit Celal Güven, Adanalı bir çiftçi ailesinin ferdi olarak dünyaya gelmiş ve 1912'de İstanbul Hukuk Fakültesi ile Sanayi-i Nefise Mektebi'ni bitirmiştir. Aktif olarak siyasete de katılan Ferit Bey ilk defa 1927 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasından Urfa milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise Mersin ve İçel milletvekillikleri yapmıştır (Torkak, 2018, s. 9). Erken Cumhuriyet döneminin önemli entelektüelleri arasına girebilecek Ferit Celal Güven'in yanında Ferit Bey'in kardeşi Nevzat Güven başta olmak üzere Baki Tonguç ve Halim Hüsnü Beyler de gazete makalelerine aktif destek vermişlerdir (Torkak, 2018, s. 7-8).

3. Türk Sözü Gazetesi'nde Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Tartışmalar

11 Ağustos 1930 ile 8 Aralık 1930 tarihleri arasında yaklaşık 4 aylık bir sürede Türk Sözü gazetesinde, Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Cumhuriyet Halk Fırkası arasındaki siyasi faaliyetleri ve çekişmeleri konu alan haber ve yorumların sayısı 231 adettir. Bunların 203'ü haber, 28'i ise köşe yazısıdır. Haberlerin çoğunluğunu Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu, faaliyetleri, belediye seçimlerine katılması, mitingleri, üyeleri, yöneticileri ile başkanı Ali Fethi (Okyar) Bey'in beyanatları ile gezileri üzerine olmakla birlikte daha çok Cumhuriyet Halk Fırkası ile siyasi çekişmelerini içermektedir. Ayrıca Türk Sözü gazetesi sahibi Ferit Celal Güven'in 12, Baki Tonguç Arık'ın 13 ve Burhan Sadık Yalçın'ın 2 adet bu konuyla ilgili yazılmış köşe yazısı mevcuttur.

Ferit Celal Güven'in Türk Sözü gazetesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası hakkında ilk makalesinin adı "Karşı Fırka"dır. Fethi Bey'in liderliği altında teşekkül eden yeni fırkanın, herkesin zihninde birçok ihtimaller uyandırdığına şüphe edilemeyeceğini dile getiren Ferit Celal Güven, makalesinde ilk önce Fethi Bey'in kişiliğine övgüde bulunarak kıymetli bir devlet adamı olduğundan hiçbir şüphesi olmadığını dile getirmiştir. Yeni fırkanın kuruluşunun önemini ise şu sözlerle açıklamıştır: "Demokraside hükümetler asla kontrolsüz kalmaz, tenkide, icraatının hesabını başkalarına vermeye mecbur olmayan hükümetler ve hükümet adamları daima hatalara düşebilirler. Binaenaleyh halk, hükümetleri daimî bir murakabeye tutulmalı." (Güven, 25 Ağustos 1930, s. 1). Devamında ise cumhuriyet rejimini kabul eden bir devletin uzun süre tek parti ile yönetilmesinin mümkün olamayacağını ifade ederek yeni bir partinin gerekliliğini vurgulamıştır. Fakat temkinli olmanın da önemini vurgulayan Güven geçmiş 22 yılda yaşananların bunun en büyük ispatı olduğunu da sözlerine eklemiştir (Güven, 25 Ağustos 1930, s. 1). Sözlerinde özellikle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası deneyimine de gönderme yapan Ferit Celal Bey, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasını cumhuriyet rejiminin bir gereği olduğunu kabul ederken temkini de elden bırakmamayı tercih etmiştir. Ferit Celal Bey'in bu yaklaşımı kendisini Cumhuriyet Halk Fırkasının yanında konumlamaya devam edeceği şeklinde de anlaşılabilir.

Ferit Celal Bey'in diğer makalesi ise Fethi Bey'in İzmir mitinginin hemen akabinde yayımlanmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşundan hemen sonra bir yurt gezisi düzenleyen Fethi Bey, bu gezinin başlangıcı olarak İzmir'i seçmiştir. İzmir'in seçilmesindeki nedenlerin başında modern, seküler ve gelişmiş bir yer olması gelmiştir (Weiker, 1973, s. 87). Her ne kadar gezinin sorunsuz geçeceği umulsa da Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Cumhuriyet Halk Fırkası taraftarları arasında büyük bir arbede yaşanmış ve Serbest Cumhuriyet Fırka'lı bir grup Cumhuriyet Halk Fırkası binasını ve partiyi destekleyen Anadolu gazetesini taşlamıştır. Güvenlik güçlerinin ateş açması üzerine bir çocuk hayatını kaybetmiştir. Bu olaylara rağmen Fethi Bey'in düzenlediği mitinge binlerce kişi katılmıştır (Ertem, 2010, s. 80).

Ferit Celal Bey beklenildiği üzere bu olaylar karşısında büyük tepki göstermiş ve "Muhalefet Bu Mu?" başlıklı yazısına "Dün İzmir'de cereyan eden feci bir hadise, bizde muhalefetin ne olduğunu gösterdi. Halkın dünya hadiselerinde mütevellit acılarını tırnakları ile deşerek onu azami hoşnutsuzluğa sevk edip maksatları, şahsi garezleri temin ve teskin için hareket edenleri bu vesileyle bir daha görüyoruz." sözleriyle başlamıştır (Güven, 7 Eylül 1930, s. 1). Burada Fethi Bey'in olaylarda doğrudan etkisi olmadığından da bahsederek "kendisinin bu kanlı tezahürlerden her akliselim sahibi vatanperver gibi müteessir olduğuna şüphe edilemez." demiştir (Güven, 7 Eylül 1930, s. 1). Muhalefetin, fikirlerinin çarpışmasıyla tecelli edeceğinin altını çizen Ferit Celal Bey, "Fethi Bey fesi, Arap harflerini getireceğini, vergileri kaldıracağını söylemiyor. Fakat onun hesabına şahlananlar bir devlet, bir inkılap usullerine muzır olan her şeyi yapıyorlar. Hürriyete

susamış gibi haykıranlar ilk önce Cumhuriyet'in ateşli müdafi olan gazete idare hanesine hücum edip kan istiyorlar." demiştir. Burada Ferit Celal Bey'i asıl şaşırtan olay bu kadar şiddetin neden yapıldığıdır. Yapılan hareketlere yorum yapmakta zorluk çektiğini ifade eden Güven, Fethi Bey'in zor durumda kaldığını kabul ederken ona destek mesajı vererek onun bu korku ve endişeleri gidermekte başarılı olmasını ümit ettiğini sözlerine eklemiştir. Güven'e Fethi Bey'in üstlendiği vazife oldukça zorludur çünkü bu taşkınlıkları ve şursuzlukları yapanların makul bir çerçeve içinde tutulması imkansıza yakındır (Güven, 7 Eylül 1930, s. 1).

Ferit Celal Güven, İzmir'de yaşanan olayların muhakemesine "Fethi Bey'in Nutku" adlı makalesi ile devam etmiştir. Ferit Celal Bey yazısında Fethi Bey'in söylevini basit bir muharrir kaleminden çıkmış bir nutka benzeterek hayal kırıklığı yarattığı yorumunda bulunmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırka taraftarlarına yönelik daha ağır bir dil kullanarak "Mucize bekleyen zavallıların ümitleri hazin bir tecelli ile söndü" demiştir. Ferit Celal Güven yazısına "Fethi Beyefendi eğer nutkunda görünen fikirlerine sarılarak işe başladı ise hem kendileri hem de memleket aldanmıştır" diye devam etmiş ve zayıf bir nutuk sonucunda Serbest Cumhuriyet Fırkasının değil bilakis Cumhuriyet Halk Fırkasının daha da güçlendiğini ifade ederek yazısını bitirmiştir (Güven, 9 Eylül 1930, s. 1).

İzmir Olaylarından sonra Serbest Cumhuriyet Fırkasına ve Fethi Bey'e karşı eleştirilerinin dozunu arttıran Ferit Celal Bey başka bir makalesinin başlığını "Muhalefetten Korkumuz Yoktur." diye seçerek yazısında muhalefetin lazım olan bekleyici varlığının bu memleketin üzerinden eksik olmaması gerektiğini ve muhalif partilerin cumhuriyetin hakkı olduğunu vurgulamıştır. Ferit Celal Bey'in asıl üzerinde durduğu nokta ise Cumhuriyet Halk Fırkası mensuplarını kastederek "Namuslu adamlar işlerinin hesaplarını açık ve samimi olarak herkese verebilirler. Gizli, gayri meşru işlerin erbaşları ancak muhalefetten ürkerler, korkarlar. Zekasına, kabiliyetine güvenen her vatandaş bu memlekette meşru yollardan yürümek suretiyle her mertebeye nail olabilirler. Hesap vermekten de asla çekinmezler." demiştir (Güven, 18 Eylül 1930, s. 1). Güven yazısını muhalefet saflarına girerek memleketin çalışkan, hüsnü niyet sahibi çocuklarını iş başında lekeleyerek şahsi ve bayağı menfaatlerini muhalefetin vasıtası olarak kullananların namuslu insanları korkutabileceğini dile getiren Ferit Celal Bey, yazısını Fethi Bey'in dürüst ve tavizlere vasıta olmayacak yüksek bir muhalefet kuvveti tesis etmesini canı gönülden arzu ettiği temennisiyle bitirmiştir (Güven, 18 Eylül 1930, s. 1).

4. Türk Sözü Gazetesinin Yerel Seçimlere Bakışı ve Sonrası

Ekim 1930'da başlayan belediye seçimleri Türkiye'nin her tarafında çok çekişmeli geçmiş ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile Cumhuriyet Halk Fırkası arasında amansız bir mücadele yaşanmıştır. Bu dönemde Cumhuriyet Halk Fırkası bir seçim kampanyası başlatmış ve bu kampanyada ücretli propaganda takımları oluşturulmuştur. Kampanyanın temel amacı karşı bloğu yani Serbest Cumhuriyet Fırkası tabanını kötülemek ve onlara "gerici", "komünist" ve "gavur" gibi hoş olmayan sözcüklerle saldırmaya dayanmaktaydı. Seçim süreci Adana'da da çok çekişmeli geçmiş ve vali birçok seçim şaibesine dahil olmakla suçlanmıştır. Bilfiil seçim sürecine müdahale eden valiye göre Cumhuriyet Halk Fırkası gericiyle karşı olan tek partiydi ve bunun için de seçimi Cumhuriyet Halk Fırkası kazanmalıydı. Bunun yanında seçimin Adana'daki ilginç anlarından biri ise Serbest Cumhuriyet Fırkası Adana teşkilatının duvarına asılan Arapça yazılı posterdir (Emrence, 2018, s. 165-166).

Seçimi ele alan Türk Sözü gazetesi başmuharriri de köşesinde kaçınılmaz olarak bu konuyu işlemiştir. Henüz fikir ve düşünceleri billurlaşmamış, kişiliği olgunlaşmamış bir partiye cumhuriyetin bırakılamayacağını dile getiren Ferit Celal, muhalefete düşen en esaslı vazifenin devlet adamlarını, devlet kuvvetlerini rastgele çürütmenin, onlara bin türlü düşmanlıklarda bulunmak suretiyle devlet otoritesini bozarak halkın sıradan bir hürriyet havasına sokulmasının önüne geçilmesi olduğunu ifade etmiştir (Güven, 16 Ekim (Teşrinievvel) 1930, s. 1).

Seçim yazılarına “Fırkacılık Husumet Değildir” başlıklı yazısıyla devam eden Ferit Celal Bey, seçimin bir fikir işi olduğunu, her vatandaşın kanaatine göre reyini verdiğini, herkesin fırkasını kazandırmak için uğraştığını ancak husumete yer olmadığını belirtmiştir. Muhalif fırkanın samimi ve dostluk içinde karşılandığını ve onların da aynı duygular içinde Cumhuriyet Halk Fırkasına cevap vermesi gerektiğini ancak öyle olmadığını, enva-i türlü ithamlara maruz bırakıldığını ve böylece husumet ve nefret duygularının Cumhuriyet Halk Fırkası üzerine tahrik edildiğini dile getirerek yazısını bitirmiştir (Güven, 17 Ekim (Teşrinievvel) 1930, s. 1).

Bunun yanında daha önce de belirttiği gibi Ferit Celal Bey muhalefete karşı olmadığını bir kez daha altını çizmiş ve yeni fırkanın ortaya çıktığı günlerde, bu fırkanın Cumhuriyet Halk Fırkası rejimini takviye etmek için gerekli olduğu düşüncesinin herkeste mevcut olduğunu ve Cumhuriyet Halk Fırkasının yanında tehlikelerle mücadele ederek ilerleyeceğini sandıklarını ifade etmiştir. Burada muhalefet iktidarın düşmanı değil destekleyicisi olarak konumlandırılmıştır. Bu iyi niyete rağmen Serbest Cumhuriyet Fırkası velinimetini yolda yalnız bırakmakla kalmamış; onun boğazına sarılmış ve küstah bir evlat sıfatıyla ilk şamarı babasının (Mustafa Kemal Paşa) yüzüne indirmiştir. Bir nevi muhalefet haddini aşmış ve kendini doğuran güce ihanet etmiştir (Güven, 23 Ekim (Teşrinievvel) 1930, s. 1). Burada üzerinde durulan nokta Serbest Cumhuriyet Fırkasının cumhuriyetin istinat ettiği prensipleri ayakta tutulabilecek liyakatte olmadığını vurgulamaktır. Parti her ne pahasına olursa olsun kalabalık toplama peşinde olduğu, bu kalabalığın içinde ne var ne yok bakmadığı, her şeyin bir anda yıkılıp yok olabileceğinin umurlarında olmadığı ve meçhul maksatlara memleketin sürüklenip gideceğinden habersiz oldukları yönünde suçlamalara maruz kalmıştır (Güven, 23 Ekim (Teşrinievvel) 1930, s. 1). Muhalefetin bu tavrının gençleri olumsuz yönde etkilediğinin üzerinde duran Güven, inkılapçı ve memleketin inkişafına büyük hizmetler yapmış bir fırkaya kin ve husumet duyulmasının zararlarına dikkat çekmiştir. Gelişi güzel hislerle bir partiye katılmanın doğru olmayacağını da vurgulayan Ferit Celal, Serbest Cumhuriyet Fırkasının gençleri tatmin edecek hiçbir programı ve kanaati olmadığını ifade etmiştir. Buna karşın Cumhuriyet Halk Fırkası ise inkılapçı olmasının yanında mazisi ve bugünü ile ideal kaynağı olan bir partidir (Güven, 23 Ekim (Teşrinievvel) 1930, s. 1). Gençler bu tuzaklardan uzak durmalıdır.

5. Türk Sözü Gazetesinin Serbest Cumhuriyet Fırkasının Dağılmasına Yaklaşımı

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın dağılması üzerine düşüncelerini dile getiren Ferit Celal Bey'in bu konuyla ilgili ilk yazısı “Niçin Dağıldılar” başlığını taşımaktadır. Bu yazıda Güven, Serbest Cumhuriyet Fırkalarının bu dağılmada bir yanlış anlamaya kurban gittiklerine vurgu yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın doğrudan müdahale ettiği kuruluş sürecinden sonra partiden elini çekmesini beklediklerini ama bu konuda çok yanıldıklarını ifade etmiştir. İnkılabın her yönüne hâkim olan Mustafa Kemal Paşa'nın muhalefetin faaliyetlerini engellemek gibi bir amacı asla taşıyamayacağını dile getiren Güven, burada asıl sorumluluğun Fethi Bey'de olduğunu çünkü kendisinin fırkasının namına yapılan şiddet dolu olayların önüne geçemediğini vurgulamıştır. Gösterilen

yanlış liderlik ve çetin günlerin yükünü taşıyamamak bu dağılmanın arkasındaki en büyük sebeptir (Güven, 19 Teşrinisani 1930, s. 1).

Bunun yanında Ferit Celal Güven, Serbest Cumhuriyet Fırkasının varlığını devam ettirdiği üç ay boyunca fırkanın destekçilerinin Cumhuriyet Halk Fırkasını en ağır ithamlar altında bıraktığını ve fırkanın ağır hücumlara maruz kaldığını dile getirmiştir. Güven'e göre fırka ve fırka mensupları bütün bu saldırılara sabır ve temkinle mukabeleden başka bir şey yapmamışlardır. Burada özellikle Cumhuriyet Halk Fırkasının mümkün olduğu kadar muhalefeti teşvik ettiğini ve muhalefetin takviyesi için onun yaptığı hataları tashihe uğraştıklarını ifade etmiştir. Fakat muhalefet ayakta duramamıştır. Burada önemli olan birçok menfaatperest ve cahil kimseler tarafından kandırılmış namuslu insanların tekrar kazanılmasıdır. Önemli olan onların daha feci akıbete düşmeden kurtarılmış olmalarıdır (Güven, 23 Teşrinisani 1930, s. 1).

Özetle Ferit Celal Bey'e göre Serbest Cumhuriyet Fırkası kendi kendini yok etmiştir. Bu dağılmadan iktidar partisinin hiçbir sorumluluğu yoktur. Fırka özellikle inkılaplardan uzaklaşarak kendi kendini bitirme noktasına gelmiştir. Hile ve yalanla iktidara gelme çabası nafi bir uğraştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası da bu girdabın içinde kaybolmuş ve yanlış yola sapmanın cezasını çekmiştir. Buna rağmen Ferit Celal Bey, umutsuzluğa düşen halkın bundan kurtulması gerektiğine de vurgu yaparak Cumhuriyet Halk Fırkasının daha önce de olduğu gibi yine halkın yanında olacağını, onun ıstırabını dinleyeceğini ve onu bağrına daha sıkı basarak hedefine yürüyeceğini ifade etmiştir (Güven, 23 Teşrinisani 1930, s. 1).

5. Yeni Adana Gazetesi'nde Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Tartışmalar

10 Ağustos 1930 ile 30 Kasım 1930 tarihleri arasında yaklaşık 4 aylık bir süre içinde Yeni Adana gazetesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası ile Cumhuriyet Halk Fırkası arasındaki siyasi faaliyetleri ve çekişmeleri konu alan haber ve köşe yazılarının sayısı 128'dir. Bunların 115'i haber, 13 adeti de köşe yazısıdır. Haberlerin çoğunluğu Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu, faaliyetleri, belediye seçimlerine katılması, mitingleri, üyeleri, yöneticileri ile başkanı Fethi (Okyar) Bey'in beyanatları ile gezileri üzerine olmakla birlikte daha çok Cumhuriyet Halk Fırkası ile siyasi çekişmelerini içermektedir. Ayrıca Yeni Adana gazetesinin sahibi Ahmet Remzi (Yüreğir) Bey'in 10, Tevfik Coşkun'un 5 ve Açık Göz mahlası kullanan yazarın 4 adet köşe yazısı bulunmaktadır.

Yeni Adana gazetesi, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunu 17 Ağustos 1930 tarihli nüshasında "Yeni Fırka resmen teşekkül etti. Fethi Bey programını neşrederek fırkasını resmen teşekkül ettirmiştir. Yakında şubelerini açacaktır. Çıkan rivayetlere göre Büyük Millet Meclisi'nin feshi ihtimali mevcuttur" başlığı ile duyurmuştur. Yazıda Ankara, İstanbul ve İzmir gibi illerde fırka şubelerinin derhal açılacağını, her vatandaşın hukuk karşısında eşit ve serbest olduğu, gelecekte yapılacak seçimlerde her vatandaşın serbestçe reylerini verebileceği, Dr. Reşit Galib'in bir beyanati, yeni fırkanın memlekete çok faydalı bir teşekkül olacağı, memlekette yeni hayatın kök salabilmesi için yeni fırkaya ihtiyaç duyulduğu, İngiltere'de yayınlanan Times'tan alındığı söylenen rivayete göre de Türkiye'deki siyasi varlığın bir fırka yerine iki fırkaya istinat edeceğini, bunlardan birisinin General İsmet Paşa'nın diğerini de Fethi Bey'in riyaseti altında olacağı ve en kısa zamanda Meclisin fesih edileceği haberleri yer almaktadır (Yeni Adana, 17 Ağustos 1930, s. 1).

Yapılan haberlerin yanında Serbest Cumhuriyet Fırkası hakkında "Fırka İhtiyacı" başlıklı dikkat çekici bir köşe yazısı da yer almaktadır. Gazetenin sahibi Ahmet Remzi Yüreğir tarafından kaleme alınan yazıda mutlakiyetle (monarşi) idare edilmeyen memleketlerde fırkaların icrai faaliyet etmesi kadar tabii bir şey olmadığını, baskıcı

idarenin yıkılıp hürriyetin geldiği yerlerde doğal olarak fırkaların kurulmuş olacağını ve demokrasinin mühim esaslarından birisinin de fırkalar olduğu belirtilmektedir. (Yüreğir, 17 Ağustos 1930, s. 1). Mustafa Kemal Paşa'nın da yeni fırkanın teşekkülü hakkında memnuniyet duyduğunu ifade eden Ahmet Remzi Bey, fırkanın şahısların hırs ve kinine alet edilmediği takdirde demokrasi mücadelesine hizmet edeceğini, nitekim 1324 (1908) inkılabından sonra muhalefet maskesiyle ortaya çıkan fırkaların halkın ve memleketin zararına çalıştıklarını hatta düşman hesabına çalışmaktan çekinmediklerini, bunların da "kanı bozuk" ve "Türklükle alakası bulunmayan" şahıslar olduğunu yazmaktadır (Yüreğir, 17 Ağustos 1930, s. 1). Yazısına, Cumhuriyet Türkiye'sinde böyle bir hain zümrenin türemesine imkân bulunmadığını, cumhuriyeti kabul ve benimsemiş olan Türk milletinin hiçbir zaman bu gibi türedilere meydan vermeyeceğini sözleriyle devam etmiştir. Bugünkü cumhuriyet Türkiye'sinin namuslu ve vatansever insanlar tarafından kurulduğunu, cumhuriyet rejiminin birden çok fırkanın faaliyetinin gerekli olduğunu ve iyilerle kötülerin, çalışanlarla çalışmayanların farkını açık olarak görmek için diğer Cumhuriyetçi bir fırkanın meydana çıkmasında memleket için kötülük değil iyilik olarak gördüğünü dile getirmektedir (Yüreğir, 17 Ağustos 1930, s. 1).

Görüldüğü üzere yazının sahibi olan Ahmet Remzi Yüreğir'in bakış açısı Ferit Celal Güven'den oldukça farklıdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere hem Ahmet Remzi Yüreğir hem de Ferit Celal Güven Millî Mücadelede etkin rol almış, Kuvayı Milliyeci saygın kişiliklerdir. Savaş döneminde devam eden dostlukları Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra bozulmuş ve ikili arasında büyük atışmalar yaşanmıştır. Bu atışmaların başında ise Fransızlardan alınan sancak bayrağının ortadan kaybolması yatmaktadır. Bu husumet Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunda da kendini göstermiş ve Ferit Celal Bey partiye karşı bir tutum takınıp kullandığı dili günden güne sertleştirirken Ahmet Remzi Bey ise partinin kuruluşunu memnuniyetle karşılamış ve makalelerine de böyle yansıtmıştır. Yazılarında partiye desteğini gösterirken isimsiz yazdığı yazılarda da Ferit Celal Bey'e ve Türk Sözü gazetesine karşı eleştirilerini devam ettirmiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkasını destekleyeceğini daha ilk günden belli eden Ahmet Remzi Yüreğir'in, diğer bir köşe yazısı da "Yerinde Bir Hareket" adını taşımaktadır (5) Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunun tüm yurttan memnuniyetle karşılandığını ve benimsendiğini belirten Yeni Adana başmuharriri, yeni fırkaya girmek için müracaat eden bazı itilafçıların ve vatan aleyhtarlarının reddedilerek fırkaya dahil edilmediğini, bunun yerinde bir hareket olduğunu yazmaktadır. Yazının devamında ise yirmi iki senelik inkılap hayatının incelendiğinde görüldüğü üzere muhalif bir parti teşekkül ettiğinde ilk önce fırkaya dahil olanların görüş ve inançları dolayısıyla memleket için çalışmaktan ziyade, memuriyetten kovulmuş ya da kendisine iş verilmeyerek dışarıda tutulmuş hoşnutsuz veya şahsi hırs ve kinlerinin gereği için çalışanların girdiği bu fırkalar olduğunu dile getirmiştir. Ahmet Remzi Bey Serbest Cumhuriyet Fırkasının bunlardan ayrı bir yol çizmesini temenni ederek "Bu fırka, vatan için serbest ve samimi düşünenlerle, doğru söyleyen, temiz ve dürüst iş gören kimselerin yeri olsun." demiştir (Yüreğir, 25 Ağustos 1930, s. 1).

6. Yeni Adana Gazetesinin İzmir Olaylarına Yaklaşımı

Fethi Bey'in İzmir mitingi sırasında gelişen olaylara atıfta bulunarak köşe yazısının başlığını "Sükûn ve İtidal" olarak seçen Ahmet Remzi Yüreğir, kavganın iki taraflı olduğunu ve iki tarafın da kabahati olduğundan şüphe edilemeyeceğini yazısında vurgulamıştır. İzmir hadisesi incelendiği takdirde iki tarafında hareketlerinde açık bir fikir mahrumiyeti olduğunun görüleceğini ifade eden Ahmet Remzi Bey, düşüncelerine hürmet edilmemesinden doğan bu hazımsız hareketlerin meşru fırkacılık için daima

tehlike arz ettiğini yazmaktadır. Yazının devamında ise “İzmir’de çıkan hareketler tamamıyla halka karşı gösterilen hürmetsizlikten doğmuştur, şahısların gruplar adına gösterdikleri hazımsızlığın böyle kanlı hadiselerle neticelenmesi bir faciadır. Bunu hiçbir fırkanın kitabı yazmaz.” demiştir (Yüreğir, 8 Eylül 1930, s. 1). “İzmir hadisesi müsebbibleri ise iki başlı aranmalı ve o suretle vaka mesulleri terkip edilmelidir.” şeklindeki yaklaşımıyla durumun önemini vurgulayan Ahmet Remzi Bey, yazısını “Bizim anladığımıza göre İzmir hadisesine sebebiyet vermiş olan şahıs Cumhuriyet Halk Fırkasından bir mutemetle bir gazetecidir ve hadisenin hesabı da bunların şahsında aranmalıdır.” diye bitirmektedir (Yüreğir, 8 Eylül 1930, s. 1). Ferit Celal Bey’den farklı olarak Ahmet Remzi Bey doğrudan Cumhuriyet Halk Fırkası mensuplarını sorumlu tutmuştur.

Bunun yanında Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Fethi Okyar’ın İzmir mitingine katılanların sayısını İstanbul basını 50 bin kişi olarak yazarken, Yeni Adana muhabiri 80 bin kişinin mitingde yer aldığını bildirmektedir. Anadolu Ajansı’nın bu sayıyı 5 bin kişi olarak vermesini ve bunların da amele, işsiz ve hamallardan oluştuğunu bildirmesi üzerine Yeni Adana gazetesi başlığını “Utanın Efendiler: Fethi Bey’in nutkunu işsizler, hamallar ve baldırı çıplaklar dinledi diye halkı hakir görmeyiniz.” diye belirlemiştir (Yeni Adana, 10 Eylül 1930, s. 1).

7. Yeni Adana Gazetesinin Eleştirilere Karşı Duruşu ve Türk Sözü Gazetesine Cevabı

Serbest Cumhuriyet Fırkasına yönelik eleştirilerin artması ve irticanın odak noktası olduğuna dair yoğun tartışmalara cevap niteliği taşıyan “Hakikat Yürüyor” başlıklı köşe yazısı, “Yeni fırkanın hedefi halkı bugünkü sefaletten kurtarmak ve memlekette serbest cumhuriyeti tesis etmektir.” diye başlamaktadır (Yüreğir, 9 Eylül 1930, s. 1). “Hatta Adana’da halkın sırtından geçinen malum tufeyliler bile dillerinin döndüğü kadar yeni fırkaya dil uzatmaktan geri kalmadılar. Bunların hepsi şahsi menfaatlerinin tehlikeye düşmüş olmasından dolayı gösterilen telaştan başka bir şey değildir.” diyerek Serbest Cumhuriyet Fırkasına laf uzatanların aslında kötü niyetli insanlar olduklarını ileri süren Yüreğir, Yeni fırkanın programının çok açık olduğunu yazmıştır (Yüreğir, 9 Eylül 1930, s. 1). Ağır eleştiriler karşısında partiyi savunmaya devam eden Yüreğir, partinin tek amacının memleketteki sefalet ve iktisadi bozukluğu düzeltmek olduğunu ve mücadelesinin halkı böyle sefalete düşürenlerle olduğunu yazmıştır. Yüreğir’e göre Serbest Cumhuriyet Fırkası daha fazla cumhuriyetçi ve daha çok yenilik yapmak taraftarıdır (Yüreğir, 9 Eylül 1930, s. 1). Buradaki asıl mesele yeni fırkayı çürütmek için uydurulmuş yalanlardır. Bu yalanların temelinde de İzmir hadisesini fırka aleyhine kullanmak isteyen birtakım züppeler olduğunu söyleyen Yüreğir’e göre tek parti rejimini destekleyen herkes halkı sövmeyi hedeflemektedir (Yüreğir, 10 Eylül 1930, s. 1).

Memleketin içinde yuvarlanmakta olduğu iktisadi sefaletle göre bugün çalışmak isteyen her adamın iş bulmasının imkânı olmadığını belirten Ahmet Remzi Bey, mevcut durumu tüm detaylarıyla ele alıp eleştirirken “Türkiye gibi fakir memlekette bilhassa böyle bir senede velev hamallık yapmak suretiyle tufeyli geçinmemek en büyük bir vatanperverliktir. Bunu yapmayanların yapanlara karşı dil uzatması ise pek açık bir düşkünlük demektir” diye bir yorumda da bulunmuştur (Yüreğir, 10 Eylül 1930, s. 1). Bir başka yazısında bu konuya uygun olarak “Tufeyli (Asalak) Ağzı Ne Söylüyor” diye belirlenmiştir. Yazıda, Halk Fırkası yazarlarının, İzmir hadisesini mal bulmuş mağribi gibi tahlil ederek fırkacılığın Türkiye’ye yaramadığı ve Fethi Bey’in hareketlerinin Cumhuriyet Halk Fırkasına hizmet ettiği yönündeki sözlerini eleştirmektedir. Yeni Adana, halkın söylenen sözün ve yazılan yazıların ne anlama geldiğini anlayacak şuurda

olduğunu belirttiikten sonra “Tek fırka sistemini müdafaa eden bu ağızlar aynı zamanda halkın hissine karşı gelerek ihdas etmiş oldukları vaziyetine yazık ki kendi mevkilerinin tahkimine hizmet edilmiş gibi menfaatlerini umumun zararında aramak cüretini gösteriyorlar” demektedir (Yüreğir, 10 Eylül 1930, s. 1).

Serbest Cumhuriyet Fırkasını sonuna kadar destekleyen Yeni Adana gazetesi ve onun başmuharriri Ahmet Remzi Yüreğir’e, Türk Sözü’nde yapılan ağır eleştiriler, yine Yeni Adana gazetesinde Ahmet Remzi Bey tarafından yazılan ağır bir yazıyla cevap bulmuştur. Yazı için seçilen başlık ise “Türk Sözcüleri: Çıkardığınız Şayanın Nasıl Bir Yalan Olduğunu Size İtiraf Ettireceğiz” dir. Yazıda, Ahmet Remzi Bey’in ne bayrak aldığı ne de sattığı, bunu yapacak kadar karakersiz ve ruhsuz olmadığı, temelsiz ve şahsi kine dayanan yayınların üzüntü kaynağı olduğu ve bunun hesabının Cumhuriyet mahkemeleri huzurunda sorulacağı ifade edilmektedir (Yüreğir, 15 Ekim 1930, s. 1). Millî Mücadele yıllarında Adana’dan mektupla istenen askerleri yüz elliliklerden Mesut Fani ve Hafız Mahmut’a ihbar edenin ve Fransızlara yakalatmak isteyen kim olduğunu soran gazete, benzer suçlamaları yaptıktan sonra Türk Sözü gazetesi lehine tavır koyan Cumhuriyet Halk Fırkası Başkanı Fahri Uğurlu’yu hedefine almıştır. “Fahri Bey! Yanlış yolda gidiyorsunuz. Karşınızdakilere iftira ve tezvirat ile fırkacılık yapılmaz. Fırkacılık şahıslarla değil halkla yürür. Şahısları değil halkı kazanmaya çalışırız. Halkın içinden çıkıp ta yükseklerde farz ederek halka kuş bakışı nazarlarla bakış fırkacılık ile bağdaşmaz, halka doğru gidiniz.” şeklinde yapılan çağrıda Fahri Bey’in halkın ıstırabı ve sefaleti ile uğraşması gerektiği vurgulanmıştır (Yüreğir, 15 Ekim 1930, s. 1). Bunun yanında Fahri Bey’in yalnız işi düştükçe değil ama her zaman halkı selamlaması ve hürmet etmesi gerektiğini ifade ederek ancak o zaman bunun karşılığını göreceğini dile getirmiştir (Yüreğir, 15 Ekim 1930, s. 1). Burada Fahri Bey üzerinden Ferit Celal Bey’e cevap veren Ahmet Remzi Bey yazısında iktidar partisi mensuplarının halktan ne kadar uzak olduğuna da dikkat çekmiş ve burada muhalefetin gördüğü sempatinin sebeplerinden birinin de bu olduğu öne sürülmüştür. Ferit Celal Bey tamamen iktidar yanlısı olurken Ahmet Remzi Bey ise iktidar partisinin yanlısılarının sonucunu yaşadıklarını ima etmektedir.

Sonuç

Adana’nın 1918’de işgaliyle birlikte yayın hayatına başlayan ve Millî Mücadeleye hem katkı veren hem de tanıklık eden Yeni Adana gazetesi, erken dönem cumhuriyetin inşasında da önemli görevler üstlenmiştir. Yakın zamana kadar yayın hayatını sürdürmesi de Adana tarihi için önemini arttırmıştır. Gazetenin sahibi ve başmuharriri Ahmet Remzi Yüreğir ise görev aldığı Kuvayı Milliye içinde öne çıkmakla kalmamış aynı zamanda Adana’da kurtuluşun simge isimlerinden birisi olmayı başarmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra 1924’te başladığı gazetecilik hayatında sahibi ve başmuharriri Ferit Celal Güven sayesinde 1966’ya kadar yetkin bir gazete olmayı başaran Türk Sözü ise dönemine damga vurmuş önemli bir yayın organı olmuştur. Ferit Celal Güven, Mustafa Kemal Paşa’ya yakınlığıyla bilinen Cumhuriyetin yılmaz savunucusu olan etkin bir gazeteci ve önemli bir siyasetçidir.

Millî Mücadelenin kesin zaferle sonuçlanmasından 1930’lu yıllara kadar Türkiye’de çok önemli keskin çizgilerle ayrışan peşi sıra gelen önemli değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Saltanat ve hilafetin sona ermesi, kılık-kıyafet ekseninde yapılan uygulamalar ve medeni kanunun çıkarılması gibi öncü adımlar meclis içinde ve dışında güçlü bir muhalefetin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 9 Eylül 1923’te Cumhuriyet Halk Fırkasının kurulmasıyla birlikte aradan çok zaman geçmeden Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924’te parlamentodaki yerini almıştır. Şeyh Sait İsyanı gerekçe gösterilerek mahkeme kararıyla 5 Haziran 1925’te kapatılan

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, demokrasi arayışlarının ilki olarak tarihteki yerini almıştır.

Aradan beş yıl geçtikten sonra tüm dünyada 1929 Buhranı olarak anılan ekonomik sıkıntılar Türkiye'ye de sıçramıştır. İsmet Paşa yönetimindeki hükümet hem içerden hem de dışarıdan eleştiriler almakta, işsizlikle birlikte suiistimaller yoğun olarak konuşulmaktadır. Elbette Adana'da bu gelişmeler ekseninde payına düşeni almaktadır. Mustafa Kemal Paşa Şeyh Sait İsyanı sırasında arabuluculuk görevi üstlenen ve olumsuz sonuçlanması üzerine Paris'e elçi olarak gönderilen Fethi Okyar'ı, Türkiye'ye çağırarak demokrasi arayışlarına bir çözüm aramıştır. Bu çaba Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla sonuçlanmış ve fırka birçok yerde olduğu gibi Adana'da da teşkilatlanmıştır. Yeni Adana gazetesi sahibi Ahmet Remzi Yüreğir hem gazeteci kimliğiyle hem de bireysel olarak fırkanın yanında yer almayı tercih etmiştir.

Adana'da Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu ve devamında basında yer alan siyasi tartışmalar, Türkiye'deki o günkü adıyla fırkacılık bugünkü adıyla partililiğin tarihsel arka planını anlamada önemli ipuçları vermektedir. Ahmet Remzi Yüreğir, Yeni Adana gazetesinde, Serbest Cumhuriyet Fırkası üzerinden yapılan tartışmalarda Cumhuriyet Halk Fırkasına yönelik eleştirilerini denetimsizlik, işsizlik, suiistimaller, yoksulluk, sefalet, halka inememekle eşleştirmektedir. Ferit Celal Güven ise, Serbest Cumhuriyet Fırkası mensuplarını iftira atmak, yalan söylemek, şiddet uygulamak, isyan etmek, cumhuriyetin dayandığı temelleri layıkıyla koruyamamak ve onun etrafında gelişen irticai faaliyetler üzerinden karşılık vermektedir. Sonuç olarak; günümüzdeki siyasi partilerin kendi aralarında sıkça başvurduğu ve demokratik geleneğimize yerleşen tutum ve davranışların Serbest Cumhuriyet Fırkası tartışmaları etrafında da öncelendiğini ve çağdaş dönemde de sürdüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Ağaoğlu, A. (1969). *Serbest Cumhuriyet Fırkası Hatıraları*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Avşar, A. (1998). *Bir Partinin Kapatılmasında Basının Rolü Serbest Cumhuriyet Fırkası*. İstanbul: Kitabevi.
- Bıçakçı, H. (2021). Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Türk Tarihindeki Yeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi*, (1), 152-169.
- Değirmenci, G. (2019). *Adana Basın Tarihi (1873-2000)*. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Ekici, Y. (2017). Türk Demokrasi Hayatında Cumhuriyet Halk Fırkası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 249-260.
- Emrence, C. (2018). *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*. İstanbul: İletişim.
- Ertem, B. (2010). Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 71-92.
- Güven, F. C. (25 Ağustos 1930). Karşı Fırka. *Türk Sözü*, 1.
- Güven, F. C. (7 Eylül 1930). Muhalefet Bu Mu? *Türk Sözü*, 1.
- Güven, F. C. (9 Eylül 1930). Fethi Bey'in Nutku. *Türk Sözü*, 1.
- Güven, F. C. (18 Eylül 1930). Muhalefetten Korkumuz Yoktur. *Türk Sözü*, 1.
- Güven, F. C. (16 Ekim 1930). Muhalefet Mantığı. *Türk Sözü*, 1.
- Güven, F. C. (17 Ekim 1930). Fırkacılık Husumet Değildir. *Türk Sözü*, 1.

- Güven, F. C. (23 Ekim 1930). Gençler Münevverler. *Türk Sözü*, 1.
- Güven, F. C. (19 Kasım 1930). Niçin Dağıldılar. *Türk Sözü*, 1.
- İslam, İ. (1995). *Millî Mücadelede Yeni Adana Gazetesi*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Naskali Gürsoy, E. (2015). *Celal Bayar Arşivinden Serbest Fırka Anıları*. İstanbul: Doğan Egmont.
- Okyar, O. ve Seyitdanlıoğlu, M. (2014). *Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye Fethi Okyar'ın Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öz, E. (2019). *Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Muhalif Ege*. İstanbul: İletişim.
- Torkak, B. (2018). *Harf Devrimine Kadar Adana Türk Sözü Gazetesi (1927-1928)*. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi.
- Weiker, W. (1973). *Political Tutelage and Democracy in Turkey*. Leiden: Brill.
- Yetkin, Ç. (2004). *Atatürk'ün Vatana İhanetle Suçlanması Türk Demokrasi Tarihinde "Serbest Cumhuriyet Fırkası"*. İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Yüreğir, A. R. (17 Ağustos 1930). Fırka İhtiyacı. *Yeni Adana*, 1.
- Yüreğir, A. R. (8 Eylül 1930). Sükûn ve İtidal. *Yeni Adana*, 1.
- Yüreğir, A. R. (9 Eylül 1930). Hakikat Yürüyor. *Yeni Adana*, 1.
- Yüreğir, A. R. (10 Eylül 1930). Utanın Efendiler. *Yeni Adana*, 1.
- Yüreğir, A. R. (9 Ekim 1930). Türk Sözcüleri : Çıkardığımız Şayianın Nasıl Bir Yalan Olduğunu Size İtiraf Ettireceğiz. *Yeni Adana*, 1.